

Krzysztof Ruszel – Boguchwała

Agata Zahuta, „Frysztak i okolice. Podróże ze starą fotografią”

– wyd. Ruthenus, Krosno 2017

Rafał Jaworek, „Zatarte ślady przeszłości”

– Agencja wydawniczo-fotograficzna Graffia, Krosno 2018

Stale powiększa się zasób publikacji poświęconych Podkarpaciu. Każdego roku ukazują się nowe monografie miejscowości i regionów, opracowania historyczne, często w postaci roczników wydawanych przez muzea, inne placówki oraz stowarzyszenia, a ponadto przewodniki turystyczne czy też inne wydawnictwa o charakterze promocyjnym. Stosunkowo rzadkie są albumy będące poważniejszym zamierzeniem edytorskim. Ostatnie lata przyniosły m.in. dwa albumy z wyborem starych fotografii z archiwów domowych różnych miejscowości Pogórza Strzyżowskiego. Sięgnięcie do wcześniej niedocenionej zawartości archiwów tego typu wynikało z wzrastającego znaczenia dawnych fotografii dla poznania lokalnego środowiska kulturowego. W ostatnich latach pojawiło się wręcz pojęcie socjologii wizualnej zajmującej się funkcją fotografii, w naukach społecznych. Nie bez powodu Susan Sontag, zaliczana do najwybitniejszych znawców historii fotografii, w jednym z esejów, pisała: „O ile bowiem obrazy i wiersze nie stają się lepsze, atrakcyjniejsze tylko dlatego, że są stare, to wszystkie fotografie stają się ciekawsze i wzruszające, o ile tylko dostatecznie się zestarzeją”.

Jak już wcześniej wspomniano, oba przedstawione albumy zawierają bogaty wybór dawnych fotografii odnalezionych w wyniku wieloletniej kwerendy przez Agatę Zahutę oraz Rafała Jaworka. Najstarsze ze zdjęć zachowanych przez mieszkańców pochodzą z początku ubiegłego wieku, ostatnie z połowy tego stulecia. Na wyborze fotografii, czy też biorąc bardziej ogólnie zawartości albumów, zaważyły odmienne zainteresowania autorów. Pochodząca z Frysztaka A. Zahuta własne zainteresowania określiła we wstępie, pisząc: „Pamiętam, że już od dziecka byłam ciekawa, jak miejsce, w którym przyszło mi żyć wyglądało dawniej, jacy ludzie tutaj mieszkali i jak żyli. Moja ciekawość była pod-

sycana opowieściami rodziców, babci, dziadka, także sąsiadów – o tym, jak było kiedyś, za ich dzieciństwa, o tym, jakie były zwyczaje, o tym co musieli przeżyć w czasie wojny”. Stąd też wśród blisko 600 zdjęć zamieszczonych w albumie znalazły się przede wszystkim ukazujące dawny Frysztak wraz z okolicą, kamieniołomy w pobliskiej Cieszynie, ale także żołnierzy w mundurach różnych armii. Dopełnieniem są zdjęcia kwatery – schronu kolejowego Hitlera w Stępinie oraz dworu Mycielskich w Wiśniowej. Dominują zdjęcia codziennych zajęć mieszkańców, uroczystości i świąt, i sposobów spędzenia wolnego czasu. Szczególną wartość dokumentacyjną, wskazującą na istotną rolę Frysztaka jako lokalnego ośrodka wymiany towarowej, mają zdjęcia odbywających się tu targów i jarmarków z bogatym asortymentem oferowanych produktów, wyrobów rzemiosła itp. Nieliczne zdjęcia Żydów, w tym również getta istniejącego we Frysztaku, są świadectwem społeczności, która bezpowrotnie odeszła w przeszłość w latach ostatniej wojny. Mówiąc najbardziej ogólnie, album Agaty Zahuty przynosi niezwykle interesujący i cenny zapis szerokiej panoramy obyczajów i mieszkańców Pogórza Strzyżowskiego, jednego z najciekawszych mikroregionów kulturowych południowej Polski.

Nieco inny charakter ma album Rafała Jaworka, pt. „Zatarte ślady przeszłości”, będący wyrazem zainteresowań historycznych autora i zawierający głównie zdjęcia wykonane w trakcie służby wojskowej. Album został przygotowany z okazji 100-lecia odzyskania niepodległości i składa się z czterech rozdziałów opatrzonych tytułami: Za panowania Jego Cesarskiej Mości; Mundury Niepodległej; Międzywojnie; Za Ojczyznę. Dziesiątki zachowanych z pietyzmem starych fotografii pochodzących ze znanych zakładów fotograficznych Galicji przekonuje, jak ważnym wydarzeniem w życiu młodego mężczyzny była służba wojskowa, często związana z realizacją osobistych ambicji i przekonań czy ideałów, faktem, że traktowaniem wojska w środowisku wiejskim jako uprzywilejowanej i wyróżniającej się części społeczeństwa. Należy też zwrócić uwagę, że w oparciu o przedstawione na zdjęciach mundury, R. Jaworek precyzyjnie i z dużą znajomością określa stopień, rodzaj formacji, oraz uzyskane medale i odznaczenia, poszerzając w ten sposób znajomość zmian, jakim podlegało umundurowania na ziemiach polskich w znaczącym okresie pierwszej poł. XX w. Ważnym uzupełnieniem albumu są autentyczne wspomnienia niektórych osób przedstawionych na fotografiach, jak również dołączony szczegółowy wykaz żołnierzy rannych, chorych, zmarłych i przebywających w niewoli w okresie I wojny światowej. Wykaz został sporządzony na podstawie oficjalnej listy strat Ministerstwa Wojny Monarchii Austro-Węgierskiej i zawiera nazwiska żołnierzy pochodzących z: Cieszyny, Dobrzechowa, Frysztaka, Glinika Dolnego, Górnego i Średniego, Gogołowa, Huty Gogołowskiej, Jaszczurowej, Jazowej, Kalembiny, Kobyla, Kozłówka, Kożuchowa, Lubli, Markuszowej, Niewodnej, Oparówki, Pstrągówki, Pułanek, Różanki,

Stępiny, Szufnarowej, Tułkowic, Twierdzy, Widacza oraz Wiśniowej – w sumie 27 miejscowości. Podsumowując wypowiedziane uwagi należy stwierdzić, że na kartach albumów odnajdujemy dwa dopełniające się obrazy; z jednej strony swoistego krajobrazu kulturowego i obyczajowości mieszkańców Pogorza w pierwszych latach powojennych, z drugiej określonych wartości ideowych stale obecnego zaangażowania wojskowego.

